

העותרים:

1. מ' א'

2. האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד דן יקיר ו/או רחל בנוזימן
ו/או הדס תגרי ו/או רינת קיטאי ו/או עאוני בנא
ו/או מיכל פינצ'וק ו/או לילה מרגלית ו/או מנאל חזן
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
ת"ד 35401, ירושלים 91352
טל': 6521218-02 ; פקס : 6521219-02

- נגד -

המשיב:

צבא הגנה לישראל

הקריה, תל אביב

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי המורה למשיב לבוא וליתן טעם :

- א. מדוע לא יספק לעותר באופן סדיר את כל מזונו כשהוא נושא הכשר המתאים לאמונתו ;
- ב. מדוע לא ישולמו לעותר דמי כלכלה, וזאת לגבי התקופה שמיום גיוסו ועד ליום בו יסופק לו מזון בהכשר המתאים, בניכוי התשלום החלקי שניתן לו ;
- ג. מדוע לא יקבע בפקודות הצבא הסדר כולל למתן מזון לחיילים חרדים המשרתים בצה"ל התואם את אמונתם.

בקשה לצו ביניים ולדיון דחוף

עניינה של העתירה הוא מחדלו המתמשך של המשיב לעמוד בחובתו הבסיסית לספק לעותר, חייל חרדי, מזון כשר למהדרין. בעקבות פניית העותרת למשיב בינואר 2001 סוכם על הסדר (חלקי ובלתי מספק), לפיו יספק המשיב לעותר מדי שבוע מצרכי מזון כשרים למהדרין, המצויים במרכז המזון של המשיב. אף הסדר זה לא יצא אל הפועל ולא קויים אלא שבועות ספורים בלבד. לפיכך מתבקש בית המשפט הנכבד לצוות על המשיב לקיים את ההסדר עד לסיום הדיון בעתירה. לאור הפגיעה המתמשכת בזכויות היסוד של העותר מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע דיון דחוף בעתירה.

ואלה נימוקי העתירה:

הרקע העובדתי:

1. העותר הוא בוגר ישיבה חרדית, המשרת שירות סדיר בצה"ל. כתלמיד ישיבה, יכול היה העותר לקבל דחיית שירות כמי שתורתו-אומנותו, כפי שנהגו כל חבריו בני גילו. אף על פי כן בחר העותר להתגייס לשירות סדיר בצה"ל. לשם כך פנה ללשכת הגיוס בבקשה לגייסו, תוך שהוא מדגיש לאורך כל הליך הגיוס את רצונו לשרת ביחידה קרבית.
2. למותר לציין, שצעד זה של העותר לא זכה כלל לעידוד מסביבתו הקרובה, שלא ראתה בעין יפה את רצונו לשרת בצה"ל. אולם רצונו של העותר למלא את חובתו במסגרת שרות הבטחון בצה"ל גבר על המכשולים החברתיים שניצבו בפניו.
3. ביום 22.3.99 גויס העותר לשירות סדיר מלא.
4. בראיון בבסיס קליטה ומיון (בקו"ם) חזר העותר על רצונו לשרת ביחידה קרבית, למרות שהיה מודע לכך שעצם היותו חרדי יחיד בסביבה חילונית עלול לגרום לו קשיים מרובים. כבר בראיון בבקו"ם ציין בפני הקצין המראיין, כי הוא חושש בעיקר מכך שלא יספק לו במהלך שירותו הצבאי מזון בדרגת הכשרות שתואמת את אמונתו.
5. העותר, יש לציין, גדל במשפחה חרדית, המקפידה על קלה כבחמורה, והתחנך כל חייו לפי אורחותיה. אמונתו ומצפונו מחייבים אותו לאכול אך ורק מזון בעל תג כשרות מחמיר ביותר, כגון הכשר בד"ץ העדה החרדית, הכשר חוג "חתם סופר" בני-ברק, הכשר הרב לנדאו וכו'.

6. קצין המיון הורה על שיבוצו לחיל השריון, והעותר נשלח לטירונות בבסיס הטירונים של חיל השריון "סיירים". בבסיס הטירונים נזון העותר מירקות ולחם בלבד, שכן רק אלו עמדו בתנאי הכשרות המתאימים לאמונתו. כתוצאה מכך חלה הדרדרות במצבו הגופני. בשל הדרדרות זו ומסיבות אישיות נוספות הוחלט לפלוט אותו מהטירונות ולהחזירו לבקו"ם לשיבוץ מחדש.
7. העותר הופנה לשיבוץ בחיל האויר. ביחידת המיון של חיל האויר הוחלט לשבצו כנהג במטה חיל האויר בקריה בתל אביב. לאחר מספר שבועות עבר לתפקיד מש"ק מחשבים במחלקת הפיתוח של להק ציוד במטה חיל האויר. זאת מתוך מטרה לאפשר לו להיזון ממזון שירכוש באופן עצמאי. בשל המצב המתוח ששרר בין העותר לבין משפחתו מאז גיוסו לצה"ל קיבל העותר אישור לינה בבית החייל ברמת גן.
8. מכיוון שאמונתו הדתית מנעה ממנו את האפשרות לאכול במטבח הצבאי, שלאוכל בו אין את רמת הכשרות המתאימה, פנה העותר עם תחילת שירותו במח"א 111 למדור תנאי שירות ותשלומים ולמפקדו הישיר, בבקשה לקבלת תוספת דמי כלכלה.
9. דמי כלכלה משולמים לפי פ"מ 35.0214, כתוספת למשכורת לחיילים הנזקקים לתזונה מיוחדת. כך זכאים להם בין היתר חייל טבעוני, חייל הזקוק למזון מיוחד מסיבות רפואיות, חייל שומרוני או קראי וכו'.
10. משרד תנאי השירות הפנה את העותר לראש מדור מזון במחנה מטכ"ל 128 (הקריה), שבשטחו נמצא בסיס מח"א 111. זה ביקש מהעותר להביא אישור מהרב החיילי על אי יכולתו לאכול את המזון המסופק במטבח הצה"לי. עוד באותו היום פנה העותר אל רב סרן הרב שטיינברג, האחראי על הכשרות ברבנות חיל האויר, והסביר לו את מבוקשו. לצערו של העותר סירב הרב לציידו במסמך המבוקש. כפתרון חלופי הציע הרב, כי בבוא העותר לאכול בחדר האוכל במחנה יינתנו לו המאכלים הקיימים במטבח והעונים על דרישות הכשרות שאמונתו מחייבת.
11. הסדר זה החל בחודש יוני 1999, אולם בפועל התגלה כבלתי מעשי, שכן כמות המוצרים הקיימים במטבח הצה"לי, אשר נושאים את חותמת הכשרות הנדרשת, קטן ביותר. לא זו בלבד, אלא שלשם השגת אותם מזונות מעטים היה על העותר לעבור יום מסלול מפרך ומשפיל, במסגרתו נאלץ לעבור מטבח לטבח במטבח על מנת לברר עימו האם מצויים ברשותו מזונות מתאימים.
12. רק באפריל 2000 נודע לעותר על האפשרות לפנות לנציב קבילות חיילים (להלן: נקח"ל), וכך הוא עשה ביום 12.4.00. העותר שטח לפניו את השתלשלות העניינים, וביקש מנקח"ל להורות, כי יינתנו לו דמי כלכלה מאותה העת ואילך. כן ביקש, כי יינתנו לו דמי כלכלה

למפרע עבור הזמן מאז יום גיוסו, במהלכו נאלץ להשלים את התפריט המצומצם שקיבל במטבח הצה"לי במזון שרכש מכספו.

מצ"ב העתק פניית העותר לנקח"ל מיום 12.4.00 ומסומן ע/1

13. במכתב מיום 21.5.00 דחה עוזי לבצור, נציב קבילות חיילים, את הקבילה. הוא ציין מפי הרבנות הצבאית, כי המזון בצה"ל כשר בהשגחתה, כי מערכת הכשרות בצבא היא אחידה, וכי לא ניתן לספק את דרישותיו המיוחדות של כל חייל. כן השיבה הרבנות, כי חלק גדול מהמוצרים המסופקים על ידי הצבא הינם כשרים למהדרין. לאור תשובתה של הרבנות, כתב נקח"ל, לא ניתן לאשר את זכאות העותר לתוספת דמי כלכלה.

מצ"ב העתק מכתב נקח"ל מיום 21.5.00 ומסומן ע/2

14. ביום 6.6.00, בתגובה לתשובה הנ"ל, פנה העותר פעם נוספת לנקח"ל, בניסיון נוסף לקבלת סיוע בעניינו. העותר ציין, כי בניגוד לתשובת הרבנות, רובם המכריע של המוצרים בצבא הינם בכשרות רגילה בלבד, מלבד מספר קטן ומקרי של מוצרים בסיסיים. כן ציין, כי בניגוד לטענת הרבנות, לפיה לא ניתן לספק את דרישותיו המיוחדות של כל חייל, הרי שלפי פקודת מטכ"ל 35.0214 זכאים חיילים טבעונים וחיילים בני העדה השומרונית לדמי כלכלה. עקב היותו חייל מהשורה, המשרת שירות חובה בצה"ל, ביקש העותר לכבד את זכויותיו כאזרח שווה זכויות ולספק לו את המזון שהינו מצווה לאכול, או לחלופין לאשר לו דמי כלכלה. לנוכח האמור לעיל ביקש, כי טענותיו יבדקו בשנית. במקביל, ביקש לדעת מהן זכויותיו כחייל לקבלת סיוע מהפרקליטות הצבאית, לצורך הגשת עתירה לבג"צ בעניינו.

מצ"ב העתק מכתבו של העותר מיום 6.6.00 ומסומן ע/3

15. בתשובה מיום 22.6.00 כתב עוזי לבצור, נקח"ל, כי לאחר עיון נוסף בקבילת העותר, מצא לנכון להעבירה אל ראש חטיבת הפרט וסגן ראש אכ"א, ראש מחלקת פרט, ולידיעת ראש אכ"א. באשר לקבלת סעד משפטי ציין, כי פקודת הצבא (פ"מ 35.0814), שענינה מתן סיוע משפטי לחייל בשירות, אינן מאפשרות סיוע כמבוקש על ידו, וכי באפשרות העותר לפנות ליועץ משפטי מטעמו.

מצ"ב העתק תשובת נקח"ל מיום 22.6.00 ומסומן ע/4

16. תשובתה הלאקונית של מחלקת פרט מיום 13.7.00 היתה, כי בבירור מול הרב הצבאי הראשי עלה, שצה"ל מספק את כל רמות הכשרות הנדרשות, כולל הכשרת בד"צ.

מצ"ב העתק תשובת עוזר רמ"ד תכנון שכר באכ"א מיום 13.7.00 ומסומן ע/5

17. לאור תשובות אלו פנה העותר אל האגודה לזכויות האזרח בישראל (להלן - האגודה) לשם קבלת סיוע משפטי. ביום 12.9.00 פנתה גב' מרים קראוס מצוות פניות הציבור של האגודה אל קצינת פניות הציבור באגף כח אדם בצה"ל בבקשה לבירור חוזר של הנושא. בפנייתה תארה את מצב העניינים בו נמצא העותר, וציינה כי טענת הרבנות הצבאית, שהאוכל המסופק בבסיסי צה"ל הוא כשר למהדרין, אינה תואמת, לדברי העותר, את המציאות. כן ציינה, כי לדעת האגודה יש לעשות בדיקה יסודית בעניין, בעיקר לנוכח הרצון לעודד גיוס חרדים לצה"ל, ועל כן יש לעשות מאמץ מיוחד כדי לספק את צרכיהם. עניין הכשרות, כתבה, הוא עניין עקרוני ובסיסי לזכות לחופש הדת והפולחן, ועולה חשש שהצבא אינו מגלה בעניין זה רגישות מספקת.

מצ"ב העתק מכתבה של הגב' מרים קראוס מיום 12.9.00 ומסומן ע/6

18. במכתב מיום 24.9.00 ציינה סא"ל דפנה הראל, קצינת פניות הציבור, כי הפנייה הועברה לטיפול הגורמים האמונים לשם מתן תשובתם.

מצ"ב העתק מכתבה של קצינת פניות הציבור מיום 24.9.00 ומסומן ע/7

19. תשובה כאמור לא הגיעה למשרדי האגודה. על כן פנה ב"כ העותר ביום 7.1.01 אל הפרקליטות הצבאית. בפנייתו תארה השתלשלות העניינים עד לאותו היום. צוין, כי לאור היותה של שנה זו שנת שמיטה, הורע מצבו של העותר, שלא היה ביכולתו לאכול גם את הירקות והפירות שסופקו על ידי הצבא. כמו כן ערער ב"כ העותר על שתי תשובותיהן העיקריות של רשויות הצבא:

בנוגע לטענה העקרונית, כי הצבא אינו יכול לספק את דרישותיו המיוחדות של כל חייל, השיב כי לנוכח העובדה שהצבא מספק את דרישותיהם המיוחדות של טבעונים, קראים ושומרונים אין לטענה זו כל בסיס. זאת מכיון שהאוכלוסיה החרדית אינה שולית וקטנה, ואין מדובר בבעיה אישית או בגחמה של חייל אחד, ומכיוון שלדברי העותר זוהי בעיה המשותפת לרוב החיילים החרדים, המשרתים בבסיסי צה"ל השונים, להבדיל מאלו המשרתים ביחידות מיוחדות המיועדות לחרדים.

לטענה השנייה, לפיה מספק הצבא מזון בכל רמות הכשרות, כולל הכשר בד"צ, הגיב כי טענה זו דורשת בדיקה יסודית. ב"כ העותר ציין, כי העותר עומד על כך שמלבד מספר מוצרים מועט אין לו מה לאכול.

המכתב נסתיים בבקשה לטפל באופן מיידי ודחוף בתלונת העותר, לדאוג להסדר מתאים גם לחיילים אחרים במצבו, וכן לתת לעותר החזר כספי, לפי חישוב דמי הכלכלה החודשיים שמקבלים חיילים, הנזקקים לתזונה מיוחדת. לנוכח העובדה, כי המדובר היה בפגיעה מתמשכת בזכויות העותר נתבקשה תשובה מהירה בטרם פנייה לערכאות.

מצ"ב העתק מכתבו של ב"כ העותר מיום 7.1.01 ומסומן ע/8

20. ביום 16.1.01 השיבה עוזרת הפצ"ר ליעוץ ולחקיקה, אל"מ חני כספי, כי הפנייה נתקבלה והועברה לקבלת התייחסות גורמי הצבא הרלוונטיים.

מצ"ב העתק מכתבה של אל"מ חני כספי מיום 16.1.01 ומסומן ע/9

21. בינתיים, בעקבות בקשות חוזרות ונשנות של העותר לחזור ולשרת בתפקיד קרבי, נשלח הוא ביום 7.1.01 לקורס חובשים קרביים בבית הספר לרפואה צבאית בצריפין.

22. בעקבות פניית האגודה זומן העותר ביום 18.1.01 לפגישה במרכז המזון בצריפין בהשתתפות מפקד מרכז המזון וקצינים בכירים ממחלקת הכשרות ברבנות הראשית. העותר חזר בפניהם על דרישתו לתשלום דמי הכלכלה בגין תקופת שירותו עד לאותה העת, ולמזון הולם או דמי כלכלה מאותו היום ואילך.

23. מפקד בסיס מזון הציע לעותר פיצוי עבור התקופה בה קנה מזון בעצמו. תחילה הציע פיצוי רק על הזמן שחלף מאז הוגשה הקבילה לנכח"ל. לאחר שהעותר ציין, כי פנה עוד קודם לכן לגורמים נוספים, הסכים לשלם לו דמי כלכלה החל מינואר 2000, עבור 13 החודשים שחלפו (סך 460 ₪ לחודש), זאת למרות שהעותר התגייס, כאמור, במרץ 1999. העותר ציין בו במקום כי אין בכוונתו להסתפק בכך, וכי יפעל למיצוי מלוא זכויותיו.

24. הקצינים הסכימו עם העותר, כי המצב כיום אינו תקין, וכי אין להם פתרון ראוי להציע לו. יחד עם זאת סוכם כשלב ביניים לגבש ביחד איתו רשימת מוצרים בהכשר המתאים, שיסופקו לו. העותר יצא לסיור במחסני המזון שבבסיס ביחד עם אחד מקציני הרבנות, במהלכו הם ערכו רשימה של כל המוצרים שבהכשר המתאים. מדובר היה במוצרי יסוד בסיסיים ביותר, שאין בהם כדי להרכיב לוח מזון שלם של ארוחות יומיות, כמקובל בצה"ל. סוכם, כי יישלח אליו משלוח שבועי של מוצרים אלו.

25. במכתב מיום 13.2.01 ציינה אל"מ חני כספי, כי העותר נפגש עם מפקד מרכז מזון ונציגי הרבנות. לדבריה, דומה כי לאור ההסבר והפיתרון שהוצע על ידי מפקד מרכז מזון, קיבל העותר מענה לצרכיו, לשביעות רצונו, מתוך סל פריטי המזון המצוי בצה"ל. עוד ציינה, כי הרבנות הצבאית מסרה, שהיא מטפלת מול מפקד מרכז מזון באפשרות שתסופק לחיילים הנוהגים לפי כשרות "מיוחדת" מנה קפואה ב"חותמת מיוחדת" שתענה על צרכיהם, והבטיחה לעדכן את האגודה בהתפתחויות בנושא.

מצ"ב העתק מכתבה של אל"מ חני כספי מיום 13.2.01 ומסומן ע/10

26. אולם למרות הסיכום, כי ישולמו לו דמי כלכלה עבור 13 חודשים, שולמו לו במשכורת פברואר דמי כלכלה עבור 7 חודשים בלבד.

27. יתר על כן, למרות הבטחתם של גורמי הרבנות הראשית ומפקד מרכז מזון, לא עלה בידם לספק לעותר את המזון שהובטח, ולו ברמה המינימלית ביותר: לא זו בלבד שמוצרי המזון שנמצאו היו, כאמור, בסיסיים וחלקיים, אלא שכבר ממשלוח המזון השני החלו אי סדרים במשלוח החבילות. העותר נאלץ להתקשר ולהזכיר את ההסדר שנקבע. חלק מהמוצרים לא הגיעו כלל לבסיס בו שירת. אחרים, כפי הנראה, נלקחו על ידי עובדי המטבח בבסיס ולא הגיעו אל העותר.

28. כך היו הדברים כל עוד שהה העותר בבית הספר לרפואה בצריפין במסגרת קורס חובשים קרביים. עם סיום הקורס, באפריל 2001, הוצב בבית הספר לני"מ וביחידה המבצעית ני"מ בדרום הארץ. לבסיסו החדש לא הגיעו משלוחי המזון כלל, והעותר מתקיים מתזונה חסרה ביותר: בשל שנת השמיטה הוא אינו יכול להיזון ממרבית הירקות והפירות המסופקים בצבא. העותר ניזון מ"מנה חמה" (דהיינו אותו ספל עם ירקות לו מוסיפים מים רותחים) שהוא מקבל פעם ביום. כמו כן, בהיותו חובש קרבי, נמצא העותר מדי פעם זמן ממושך (עד כשבועיים) בשטח, הרחק מהבסיס. בהיותו בשטח, מצבו קשה בהרבה. הוא ניזון, מעבר לכריכים שהוא מביא עמו מהבית לאחר חופשת השבת, המספיקים ליום או יומיים, אך ורק מלחם ומגבינה. בערב שבת אחד, בו נשאר בבסיס בתורנות, הגיעו הדברים לכדי כך שנאלץ לצום בפועל, כשהוא ניזון בארוחת ערב שבת מקוביות הקרח שבמיץ הפטל בלבד. בתקופה זו, על כן, לא יסייעו בידו דמי כלכלה, גם אם יקבלם.

29. לאור מצב עניינים זה ביקש העותר ראיון עם מפקד טייסת המנהלה, שבמסגרתה הוצב. בעקבות הראיון כתב מפקד הטייסת, סא"ל אבשי אזולאי, פנייה נרגשת אל נקח"ל. לדבריו, מוצרי המזון הבסיסיים ביותר שהובטחו לעותר לא הגיעו לבסיס כלל. מעבר לכך, הפתרונות שהוצעו היו לדברי סא"ל אזולאי בלתי ניתנים לביצוע, עקב העובדה שבסיס ביה"ס לני"מ, בו הוא משרת, לא יכול לספק לו שירותי מטבח באופן אינדוידואלי לשם הכנת מזונו. סא"ל אזולאי הוסיף כלהלן:

8. אני כמפקדו של החייל מרגיש "כמכה על חטא" על כך שמוצב חייל ביחידתי ואינני מספק את צרכיו הבסיסיים – מזון בצה"ל.

9. בימים אלו בהם סוגיית גיוס בני הישיבה לצבא הינה על סדר היום הציבורי, חשוב לטפל באוכלוסייה ייחודית זו אשר מהווה "כוח-חלוץ" ושגרירי הקהילה החרדית.

11. מבקש לסייע לי לקיים את תפקידי כמפקד ולקבל את בקשת החייל לקבלת דמי כלכלה ומתן פתרון לנושא כלכלתו ביחידה."

מצ"ב העתק מכתבו של סא"ל אבשי אזולאי, מיום 6.6.01 ומסומן ע/11

30. ביום 25.7.01 פנה ב"כ העותר פעם נוספת אל הפרקליטות הצבאית. ב"כ העותר ציין, כי מהשתלשלות העניינים עולה תמונה עגומה ביותר של זלזול מתמשך בזכויותיו הבסיסיות ביותר של חייל לכך, שצה"ל ידאג לצרכי הקיום הבסיסיים שלו תוך שמירה על חופש

הדת של החייל, וכי הבעיה איננה רק בעייתו הפרטית של העותר כי אם בעייתם של כל החיילים במצבו. על כן נדרש גיבושו של פיתרון מערכתי כולל, שיביא למענה הולם בדמות אספקה סדירה של מזון בהכשר מתאים לכל חייל הנזקק לו. כן שב ודרש, כי יימצא ללא דיחוי פתרון לאספקת מוצרים באופן סדיר לעותר, כי ישולם לעותר הפרש דמי הכלכלה מיום גיוסו ועד לתחילת הפעולה הסדירה של ההסדר שייקבע, וכי יגובש הפתרון הראוי לחיילים במצבו. בשל דחיפות העניין ובשל התארכות הטיפול בו, ציין כי בהעדר תשובה דחופה ביותר לפנייתו ייאלץ העותר לפנות לערכאות.

מצב העתק מכתבו של ב"כ העותר מיום 25.7.01 ומסומן ע/12

31. במכתב מיום 26.7.01 ציינה עוזרת הפצ"ר ליעוץ ולחקיקה, כי הפנייה הועברה לגורמי הצבא הרלוונטים לקבלת התייחסותם. עד להגשת העתירה לא נתקבלה תשובה נוספת.

מצ"ב העתק מכתבה של אל"מ חני כספי מיום 26.7.01 ומסומן ע/13

בג"צ 650/01 גרנות נ' צבא הגנה לישראל

32. ביום 26.1.01 הוגשה לבית המשפט הנכבד עתירה בעניין חייל חרדי, שהיה בעת הגשתה אסיר בבית הכלא הצבאי בצריפין. העותר בעתירה ביקש מבית המשפט ליתן צו, לפיו תסופקנה לו ארוחותיו כשהן נושאות את הכשר הבד"צ. בעקבות העתירה הוציא בית המשפט הנכבד (השופט דליה דורנר) צו ביניים, המורה למשיב לספק לו מזון בהכשר בד"צ, ובעקבות הוצאת צו הביניים נמצא פתרון לבעיה.

הטיעון המשפטי

החובה החקוקה לספק מזון כשר

33. סעיף 1 לפקודת מאכל כשר לחיילים, התש"ט-1948 קובע, כי:

"לכל החיילים היהודים בצבא-הגנה לישראל יש להבטיח מאכל כשר".

34. קיימות רמות שונות וחומרות שונות של כשרות. על מנת לספק מזון "כשר" לכלל החיילים, יש להבטיח כי יימצא בצה"ל מזון כשר לפי כל אחת מרמות הכשרות העיקריות.

35. סעיף א' לפקודת מטכ"ל 34.0101 – כשרות, קובע כי:

"המזון המסופק לצבא יהיה כשר".

סעיף ב' לפקודה מגדיר מהו מזון כשר :

"המזון נחשב לכשר אם הוא אינו אסור על פי תורת ישראל."

36. העותר משתייך לזרם חשוב ביהדות, החי ונוהג על פי תורת ישראל. על פי אמונתו, מאכל שאיננו נושא חותם כשרות מחמיר, אסור על פי תורת ישראל. על צה"ל, שהאחריות לסיפוק צרכי החיילים המשרתים בו מוטלת עליו, לספק למשרתים במסגרתו מזון כשר, בהכשר אותו מחייבת אותם אמונתם לאכול.

פגיעה בזכויות היסוד של העותר

כבוד האדם

37. כבוד האדם כולל את הזכות לתנאי מחייה מינימליים :

"כבודו של האדם כולל בחובו, כפי שראינו, הגנה על מינימום הקיום האנושי... אדם מתגורר חוצות ואין לו דיור, הוא אדם שכבודו כאדם נפגע; **אדם הרעב ללחם, הוא אדם שכבודו אדם נפגע**; אדם שאין לו גישה לטיפול רפואי אלמנטרי הוא אדם שכבודו כאדם נפגע; אדם הנאלץ לחיות בתנאים חומריים משפילים הוא אדם שכבודו כאדם נפגע." (ההדגשה אינה במקור)

(רע"א 4905/98 גמזו נ' ישעיהו, פ"ד נה (3) 360, 375-376)

הזכות לכבוד כוללת אם כן תנאי מחיה מינימליים. העותר, כפי שתואר בחלק העובדתי, משרת כחובש קרבי ונמצא לא פעם תקופות ממושכות בתנאי שטח, פעילות הדורשת מאמץ גופני ניכר. בתקופות אלו הוא ניזון בדוחק, מתזונה לקויה וחסרה, הפוגעת בכבודו כאדם.

חופש הדת והפולחן

38. חופש הדת והפולחן הוכר זה מכבר כזכות יסוד במשפט הישראלי. כך, למשל, נקבע כי :

"חופש הדת והפולחן הוא מחירויות היסוד המוכרות לפי שיטתנו המשפטית ומהוות חלק ממנה."

(בג"צ 650/88 התנועה ליהדות מתקדמת נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד מב (3) 377, 381)

39. עם חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קיבלו זכויות אלו מעמד חוקתי: "שמירה על חופש האמונה, הפולחן והדת הוא עקרון יסוד של המשפט הישראלי... חופש זה מעוגן בחלקו בסימן 83 לדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל 1922. הוא יונק חיותו מהכרזת העצמאות. הוא נגזר מאופיה הדמוקרטי של המדינה... הוא מתבקש ממקומו המרכזי של כבוד האדם וחירותו במשפטנו (ראה חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו). חופש הפולחן הדתי מהווה את תכליתו הכללית של כל דבר חקיקה. כל חוק יפורש באופן המגשים את חופש האמונה, הפולחן והדת..."

(בג"צ 3261/93 מנינג נ' שר המשפטים, פ"ד מז(3) 282, 286)

40. לגבי הזכות לאכילת מזון כשר קבע בית המשפט הנכבד, כי הינה חלק אלמנטרי מהזכות לחופש פולחן:

"צרכיו של העותר הם אלמנטריים. מבקש הוא אוכל כשר, חבישת כיפה, לבישת ציצית והנחת תפילין. הגשמתם של אלה בוודאי נופלת למסגרת המגבלות התקציביות ודרישות הבטחון של בית מעצר או בית סוהר בארצות-הברית. איננו מעלים על דעתנו כי שלטונות ארצות-הברית יימנעו זאת מהעותר."

(בג"צ 3261/93 מנינג נ' שר המשפטים, פ"ד מז(3) 282, 287).

כך לגבי אסיר בבית סוהר בארצות הברית, וכך בוודאי ובוודאי לגבי חייל בצבא הגנה לישראל.

41. זכותו של העותר לאוכל כשר, כחלק מחופש הדת והפולחן שלו, מעוגנת על כן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. הפגיעה בזכותו זו קשה מאוד, שכן אמונתו הדתית אוסרת עליו לאכול מזון בהכשר רגיל, ומחייבת אותו לאכול מזון בהכשר מחמיר, ואותו בלבד. העותר נאלץ להיזון תקופות ארוכות על מזון דל וחסר, ולהוציא מכספו על מנת להשלים את תזונתו. הצבת חייל בשירות סדיר, המשרת כחובש קרבי בתנאי שטח, במצב בו הוא נאלץ לבחור בין תקופות ממושכות של תזונה לקויה וחסרה מאוד לבין בגידה באמונתו הדתית היא מצב בלתי נסבל הדורש תיקון מיידי.

הזכות לשוויון

42. העותר התגייס לשירות סדיר בצה"ל, בעקבות הכרתו בחשיבות הגיוס לצה"ל ונטילת חלק בשמירה על בטחון המדינה ואזרחיה.

43. צה"ל, מצידו, גייס את העותר והכיר בו בזאת ככשיר לשירות בטחון. מכאן ולהבא מוטלת על צה"ל החובה לספק את צרכיו של העותר במשך כל זמן שרותו, בשוויון זכויות ככל חייל אחר.

44. צה"ל מכיר בזכותם של חייליו לחופש דת ופולחן. יתרה מכך, צה"ל מכיר בזכותם של חיילים, שאין המזון בצבא עולה בקנה אחד עם אמונתם או עם אורחות חייהם (טבעונים, שומרונים וקראים) לקבל מזון, או שווה ערך לו, על פי אמונתם.

45. שלילת זכות זו מהעותר פוגעת בזכותו לשוויון.

46. חשוב לציין, כי שוויון אין פרושו אחידות. הנימוק, כי המזון בצבא כשר בכשרות אחידה, המסופקת על ידי הרבנות הראשית, כופה על העותר ועל אחרים במצבו אחידות מוכתבת, הפוגעת בזכותו לשוויון מהותי, לפיו כל חייל זכאי למזון, שאמונתו מתירה לו לאכול.

השוו דנג"צ 3299/93 ויכסלבאום נ' שר הבטחון, פ"ד מט (2) 195.

לפיכך מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית העתירה ולאחר קבלת תשובת המשיב להפכו למוחלט.

דן יקיר, עו"ד

ב"כ העותרים